

Zoran Spasić

OKO

Biblioteka
El Diablo

Zoran Spasić
OKO

Zoran Spasić
OKO

Izdavač
Zoran Spasić, Kruševac
Autorsko izdanje

Recenzent
Gordana Vlahović

Tehnički urednik
Dejan Lukić

Štampa
DESIGN STUDIO 888
Kruševac, Kosančićeva 24

Tiraž
200

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд
821.163.41-94

СПАСИЋ, Зоран, 1946-

Oko / Zoran Spasić. - Beograd : Z. Spasić, 2018 (Kruševac : Design
studio 888). - 130 str. : fotogr. ; 25 cm

Slike autora. - Tiraž 200. - Str. 129: Podsetnik jednog vremena i
odrastanja / Gordana Vlahović. - Beleška o autoru: str. 130.

ISBN 978-86-900650-1-1
COBISS.SR-ID 268947724

2018.

SADRŽAJ

UVODNA	5
ŽELEZNIČKI BLOK	7
KUĆA I OKUĆNICA	13
FAMILIJA IZ MRAČNOG DOBA	17
BARA	24
IGRE	28
Vatra	32
Kopter	34
Točak	35
Fijakeri i Suvodupići	36
Aero klub	37
Zima	38
Nedelje	38
Po neka korist i od mene	40
Skladište žita, mlin i silos	41
Bicikl	43
DONE	46
HOBI	49
Sličice	49
Opservatorija	49
Lab	50
Šibice	50
Dugmići	50
Marke	51
Crtani film	52
MAČKA	53
SNOVI	56
Vuci	56
Rafal	56
Vesnik mladosti	56
GRAD	58
Dalji rođjaci	59
Trasa kroz grad	62
Centar	75
TRG POBEDE	81
LICIDERSKO SRCE	84
ŠKOLSKI DANI	85

Polazak u školu	85
Otkriće Jastreba.	89
Peti Razred	91
Zavera	96
PORTA	97
Crkva	97
BIOSKOP, FILM	99
STRIPOVI	107
REKE	112
Moravište	118
MUZIČKA ŠKOLA „STEVAN HRISTIĆ”	121
POČETAK I KRAJ VREMENA – „14. OKTOBAR”	126
PODSETNIK JEDNOG VREMENA I ODRASTANJA	129
BELEŠKA O AUTORU	130

UVODNA

Ovaj spis je autobiografskog karaktera. Sadrži neka sećanja iz perioda pedestih godina prošlog veka.

Prošlog veka?

Kako strašno zvuči ta rečenica. Naročito onima iz ovog veka što su rođeni u vrlo čudnoj zemlji.

Valjda im ne smeta.

Okvirno, spis pokriva period od 1950 do 1959,99 godine. Najbolje godine, za mene. Slike iz tog vremena me uvek osvežavaju. Pune svetla i boja.

Zašto najbolje godine?

Prvih deset godina života je najinteresantnije, najležernije, najuzbudljivije i najsrećnije doba.

Mladuncu je sve interesantno, sve hoće da proba, ne zna za hazard i zabrane, ima pravo da ne zna ništa i da zna sve, niko mu ne sme ništa, sve pamti, sve vidi, oko kao ptica, sve čuje kristalno jasno, ne brije se, ne kupa se svaki dan, ne pere zube, ne ide kod lekara uopšte, jebe mu se za platu i nestašice i ono naj, naj, naj, naj, najvažnije... još ga ne interesuje lepši pol i seks.

Bem ti, kakav luksuz. Ceo svet je tvoj! Ništa ne deliš ni sa kim.

I ono najvažnije: Nije bilo ružnih i grbavih stranaca.

Plus, zanimljiv period.

Period korenitih i pozitivnih promena, preporoda, i eksperimenata. Ganc novih. Takodjer i filozovskih novotarija i optimizma koje, nažalost, ovaj glupi svet nikada nikada neće shvatiti.

Ima onaj vic: Ide đavo ulicom, nikome ne smeta...

Najn! Non possibile! Невозможно! Pas possible! 不可能, เป็นไปไม่ได้, không thể! tidak memungkinkan! !ممکن نیست

Još je rano za to. Možda posle sledećeg rata.

Čisto sumnjam...ali ajde da ne budemo negativni, jer:

Socijalne komunikacije ovog veka su iznele na svetlo dana neoborive dokaze o masovnoj 'telegenciji humanoida baš kao u spisu Sindrom 82%. Jadnici, sada i zvanično imaju jaku konkurenciju!

Šteta. Čvrsto verujem da bi Marsovci ili bilo koja druga nestvarna bića zbrisala sa ove planete posle samo pet minuta. Bjež odavle u duboki svemir, na lečenje. Od depresije.

Nisam siguran da li sam nešto hteo da kažem ovom pričom.

Ono što bih hteo ozbiljno da kažem zahteva više humora a vreme nije ni za šta. Neka vlaga. A i onda opet niko ne bi razumeo. Pa?

U svakom slučaju, skup nekih slika tog vremena je tu. Također, podsetio sam se nekih zlih likova iz prošlosti koji su neminovno doveli do raspada Jugoslavije, kasnije i Srbije, sistema, socijalnih i edukativnih vrednosti zahvaljujući genetskoj degeneraciji, zatucanosti, zaglupljenosti, kratkovidosti... nazovimo to, “darovi prirode“. Seme koje nikakav kapitalizam, ni socijalizam, ni komunizam niti smart telefoni ne mogu da kultivišu.

Pa šta? Jednog dana ceo svet biće ipak uniformisan, mehanizovan, sa štapićima na glavi, ekranima na očima i svi će da lelujaju vazduhom kao baloni komunicirajući bez glasa, gledajući bez očiju i slušajući bez ušiju ali, istina će uvek ostati ne promenljiva kao i Vreme koje kaže: ...ssssssssssssssssss...!

Zvrrrrrrrrrrrrrrr.....

Oh! Taj mobilni.

Izveštaj iz pakla?

Mmmm. Kredit? Bit koin!

12 žigosanih, molim!

ŽELEZNIČKI BLOK

Ne znam da li je naša ulica ikada imala odgovarajući naziv. Tada, normalan naziv ulice nije postojao... ili još nisam otkrio tu tajnu. Zašto, da ne objašnjavam, ali, iz nekog nepoznatog razloga adrese su bile u formatu kakav samo El Diablo može da smisli; Vertikalna ulica, horizontalna ulica, šina ulica, železnička ulica, železnički blok broj bla, bla.

Teško bi se ondašnja moja ulica svrstala u grupu rezidentnih ulica. Njet! Industrijska zona... da.

Ulica se protezala od Vage, prekoputa Mlina (malo iza lokacije gde je sada ova nova i ružna benzinska pumpa) pa do železničke stanice. Možda se protezala i dalje od železničke stanice, tamo gde su bili otpadi. A možda i dalje, u nedogled, tamo daleko... Ne znam.

Vaga je bila solidno zidana građevina, nešto kao mala trijumfalna kapija, markantna i vrlo važna stanica za trgovinu. Za vaganje svakojake robe što se prevozila kamionima, kolima, roba na veliko, bilo šta teže od kašike.

- I od kašike? Uzviknuše seljaci

- Da. i od kašike.

Ooo. Ne ulazite u opštinu je savet lekara.

Da, o tome je priča.

Taj prostor oko Vage je bio mesto gde su se prevoznici i špediteri okupljali u iščekivanju posla a u neku ruku bio je i važan komunikacioni centar. Tu si mogao svašta da saznaš. Gde da kupiš, gde da prodaš, ko te mrzi, ko te vara, s kim da vučeš pesak a sa kim da istovaraš pšenicu...

Nisam siguran da li su imali i službu za dve male žute. Mmm.. ko šećer.

Male žute?

Ne.

Taj tako opasan i skup komoditet me uopšte nije interesovao u to vreme. Srećom. Inače, ko zna da li bih i predškolsko završio.

Nije bilo mnogo žitelja u ovoj mojoj ulici. Dve lokacije, dva bloka sa stambenim građevinama. Naš blok i onaj drugi do rampe, sa železničarskim stanovima. Ulica nam je bila neasfaltirana, trotoari ka mlinu nisu postojali, samo utabana zemlja. Ujesen, kada su velike kiše, blato je bilo do kolena. Nije moglo da se prodje bez čizama. Ako imaš čizme. Ako ne, gacaš pa kako ti bog da.

Neku godinu kasnije ulicu su pokrili tucanikom. Dovukli i parni valjak za tu svrhu. Nedeljom sam visio na tom valjku i "vozio ga". Trotoari su ostali blatni. To je dosta kasnije doradjeno. Tek one godine kada je Tito došao u Kruševac, 1961. Prvi i poslednji put. Znao je gde je došao. Grad pun "vernih" komunista, sve moj do mojega, ne zna se ko je od koga pošteniji.

Tada su postavili ogradu od dasaka i kapiju ispred našeg dvorišta. Naravno da nisam voleo. Ne volim nikakve ograde, podsećaju na Nemce, Amerikance i... demokrate.

Ostali kolorit duž naše ulice su sačinjavale, istovarna teretna stanica i razna preduzeća.

Sa severne strane ulice, istovarna stanica, odmah preko puta ulice. Pružala se od železničkog stambenog kompleksa i ambulante pa sve do putničke železničke stanice. Kolosek amo i tamo i široki prostor za istovar i utovar robe.

Skroz, preko puta svih koloseka, Fabrika vagona koja je posle rata dobila naziv *14 oktobar*.

Sa ove naše strane ulice, opkoljni smo preduzećima: Mlin (*Branko Perišić*), Drvni kombint (*Crvena zastava*), *Veselin Nikolić*, *Voćar* i na kraju, do *Voćara*, čuveni stanični bife, *Bife*. Zgrada je još tamo ali bife ne radi.

A taj bife je bio prava majka. Lep, mali objekat, dve sobice, sa malim ulaznim vratima i malim prozorima, mala bašta ispred, malo stolova onih pravih kafanskih sa kockasim čaršavima, pun života.

Tu su pili radnici i namernici, moglo se pojesti po nešto sa roštolja na brzaka. Imao je onaj lepi "bife" miris na rakiju izmešan sa ustajalim vazduhom i davno olajisanim podom. Radio je do kasno, tu sam noću dolazio da kupim majci cigare ako ustreba. Niška Morava bez filtera. Zelena. I šibice. Šibice su bile kolektorska stvar. Solidno izrađene, sa vrlo kvalitetnim sličicama. Uvek sam čekao na novu seriju. Pravi rariteti, kakva mašta u to vreme. Pravi mali artistski objekat.

Ali nije imao mobilni. Nije. Toga bife nije imao.

Ponekad, kada sam bio sam ili mi je bilo dosadno kod kuće, neke sumorne i kišne jesenje večeri otišao bih do tog bifea. To je bila prava linija od moje kuće, nisam mogao da se izgubim ni pod tačkom razno. Sednem u baštu i posmatram ono malo okasnelih lica kroz prednji prozor.

Uglavnom radnička lica. Tihi, umorni, zamišljeni, vidi se, ne gledaju nigde. Po neko skine rukom kačket, drugom prstima zagladi kosu pozadi pa vrati kačket. Kao da hoće da otrese tu brigu iz glave. I onda opet zuri u prazno, napolju kiša, ko zna kakve misli ga more.

Pojavi se kelner napolje, iznenadi me.

- Šta radiš tu mali? Ajde kući. Ajde.

Ja se pravim da odem malo dalje pa se vratim.

I tako. Super je bio taj bife. Uvek nešto ima.

Prvi stambeni blok u ulici bio je kompleks sa železničarskim stanovima na početku ulice, prekoputa Mlina i odmah do rampe. Još je tamo... nekako. Tu su stanovali službenici zapošljeni na železnici. U kompleksu je bilo šest stanova, prema potrebi, zavisi koliko familija moraš da smestiš.

Porodice: Ilija i Milica, sa decom Borka i brat Bora. Ilija je bio lakši invalid, hodao je uz pomoć štapa, omanji bucko sa okruglim licem kao mesec, nije mnogo pričao, bio je ozbiljan lik. Supruga mu Milica, veselo široko lice, "punačka" osoba, oho... ali blage naravi i pitomih crta lica. Patila je od gušavosti, žlezda, hiper aktivna. Kroz njihovo dvorište prolazili smo krišom i na brzinu. Disciplina vlada.

Borka se družila sa mojom sestrom. Kasnije supruga doktora Lisinca. Njen brat Bora je bio talent za nauku. Kasnije je završio u Nemačkoj u nekom institutu za fiziku. Po nekada bih popričao sa njim, imali smo "isti" interes za nauku. Zato mi je jednom prilikom dao jedan broj časopisa "Priroda". To je za mene bilo isto što i otkriće točka za pračoveka! Kakav časopis!

Taj dan ne mogu da zaboravim. Tu saznajem za razne tajne svemira i njegovih fenomenalnih kreacija. Prva sazvežđa, orion, skorpion, mala i velika kola...

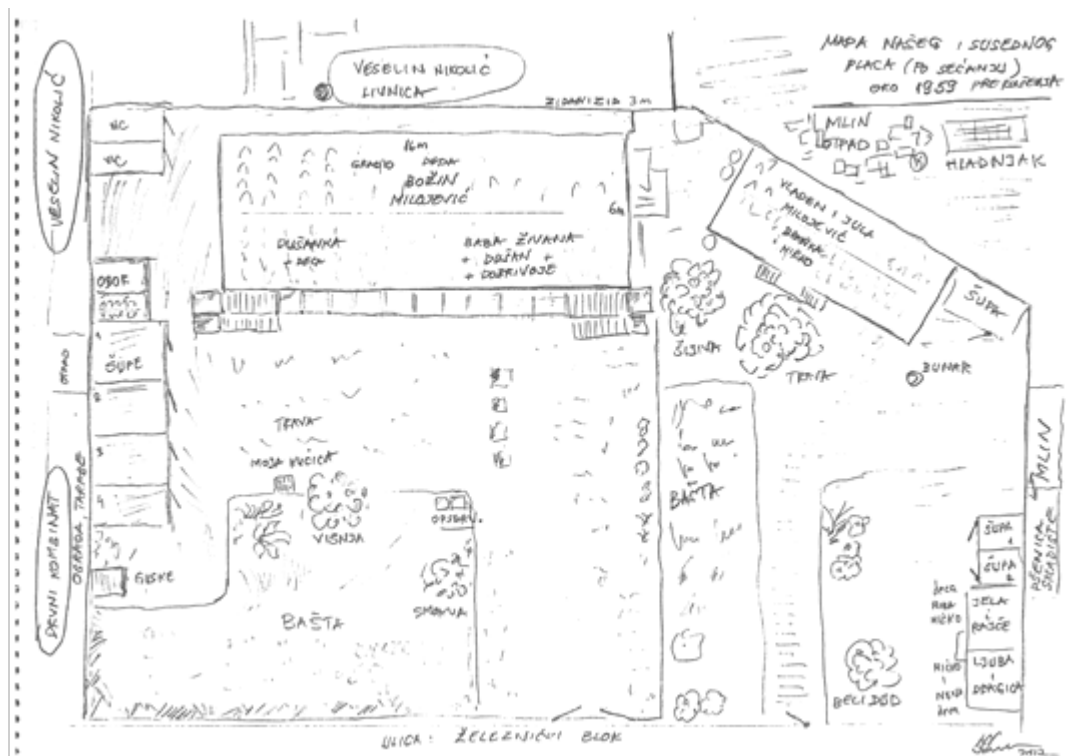
OK.

Basta!

Familija Tika i Zdravka Miladinović sa decom Radicom i Slobodanom. Slobodan, Done, tako mu je bio nadimak, moj jedini vršnjak i drug iz ulice. Do njih Sveta i žena mu Živka, bez dece. Zatim novodošli železničar sa decom Vladom i Zoranom. Stariji sin Zoran je također imao sklonost ka avanturizmu, jednom je sa mojim burazom pokušao da se prošvercuje u Italiju. Pa ajde sad, stanuj pored pruge.

Jos jedna familija, hm, ne sećam ih se, bili su vrlo tihi i povučeni, imali su jednu simpatičnu kćer. I onda još jedan stari par koji je vrlo rano nestao sa scene.

Druga lokacija sa stambenim zgradama je bio taj naš prostor kao na skici koja sledi.

Uklješten između Mlina i Drvnog kombinata bejaše veliki blok zasednut sa tri domaćinstva. Naše je imalo broj 5, pretpostavljam da su druga dva bili broj tri i jedan. Kako i zašto je deda Božin baš tu kupio plac i sazidao tu veliku zgradu... nisam nikada nikoga pitao kada je trebalo, sada je kasno. Pretpostavljam da je tridesetih godina sve izgledalo drugačije, blizu stanica, čaršija stara i nova... ko zna zašto? Možda je u blizini bio i kupleraj? To nije za bacanje, hah!

Dedin brat od strica, Vladen, bio je u kući na placu do nas. Bili su normalna braća, ne kao neki.

I tamo iza Vladenove kuće bila je i jedna stara naherena državna trošna zgrada za privremeni smeštaj, u to vreme.

Kuća nam je je bila locirana u dnu dvorišta. Sa desne, gledano sa ulice, naši rođjaci Vladen i Jula Milojević sa decom, Mirko i Branka. Vladen je bio stric moje majke. Do njih, prateći neku zamišljenu kosinu, još jedno manje dvorište sa trošnom i starom kućicom naslonjene na zid skaldišta pšenice, deo Mlina. Nastamba sa dve male sobe i predsobljem između. koje su koristili kao zajedničku kuhinju. Dve porodice su tu smeštene. Pijani Rajče sa Jelom i decom, Mirjana i Mićko, u jednu sobu, Ljuba i Dragica, takodjer sa dva deteta, Mira i Miki, u drugu. Do nastambe, imali su i po jednu malu šupu. Jela je tu kupala decu subotom a i drva su im tu bila smeštena, tek da se zna. Ništa bez drva!

Jedan dobar beli dud ispred te njihove kućice, svi smo ga brstili u sezoni. Deca su bila mladja od mene ali u trenucima velike dosade i sa njima bih se poigrao. Uglavnom sam ih plašio, buuu!

Skoro svi su bili fini i mimi ljudi. (Skoro... svi).

Ali Rajče! Dok je trezan... sve je dobro. Ali, kada je i koliko vremena bio trezan... ne zna se.

To je bio pakao od čoveka kad se napije.

Imao fotografsku radnju u glavnoj ulici, "Foto Rajče". Kad je bio trezan donosio mi je stare filmove; ja sam ih prao i na njima tuševima u boji crtao stripove. Jedna od mojih pasija!

Rajče je bio visok čovek, mršav ali ne kostur mršav, pravilnih i oštih crta, brzih pokreta, guste i jake kose koju je zabacivao pozadi: uobičajen stil u to vreme. Nema sumnje da je Jela lako pala za njega, pravi tip muškarca, rekao bih. Pre alkohol zla.

Da li je imao neki težak promašaj u životu? A još je bio mlad. Oko, tridesetak.

Kao kad neko izgubi nešto strašno vredno, voljeno, ili neko ko je nekoga izdao ili prevario, šta znam. Uglavnom, kad je pio, pio je žestoko a onda završavao u delirijumu sa vikom i bukom i tućom, pravo ludilo.

I mene je jednom zakačio.

Zato što sam rekao da je i kuće živo biće kao i čovek.

- Šta!? Kuće kao čovek! jebem li ti ... Šljasi!

Šamarčina do neba se čula.

Od tada sam izbegavao da idem kod njih kada ga čujem kao urla.

Jela je to trpela samo zato što bi se bekstvo završilo katastrofom. Nemam sumnje u to. Tek posle raseljavanja tog našeg udobnog kutka 1961, izgubio im se trag.

Jela je uspela da se izvuče negde u Niš, sa decom, a za Rajčeta, ništa ne znam.

Mirjana je bila lepa devojčica, na majku, najstarija od to četvoro dece. Ja i ona smo se lepo slagali i svidjali jedno drugom. Ali kad im je otac kod kuće, nema šanse da ih pusti napolje na igru. Svi su bili pod strahom kada treba otac da se vrati s posla. A obično se vraćao... pijan, totalno. Onda bi svi okolo prisutni odlazili svak u svoje dvorište a Dragica je žurno uzimala svoja dva deteta i bjež u sobu. Da bi tamo neizbežno slušala Rajčetovu "ispovest".

Jebem ti život! Pa zar se i to može?

Ljuba je bio železničar i naravno, stalno pod gasom. Ali miran i samo da padne u krevet. Oniži rastom, zdepast, po malo četvrtast, sa večitim poluosmehom na večito neobrijanom licu. Dobročudan lik do kraja. Posao mu je da zakačinje i otkačinje vagone po teretnoj stanici. Kako onda da ne piješ!

Često sam ga sretao u onom periodu kada sam počeo da se muvam po vozovima.

- Zdravo. čika Ljubo.

- E, jeste.

Nikada me nije jurio kao drugi radnici na sličnom poslu.

Dragica, negde iz okoline Bačine, bucka, uvek sa šamijom, također dobra osoba, blage naravi i pokreta, pričljiva ali ne preterano. Vrlo otvorena karaktera. Nikada nije radila u Opštini.

Vladen i Julia su bili rezervisani ljudi. Ne baš u mojim očima ali nekako su bili uzdržani. Da li je to imalo veze što je Vladen bio na Golom otoku, politčki, inforbиро priča. Nisam tada to znao. Mirko je bio OK, kasnije smo bili u kontaktu tu i tamo.

Branka, brzica i alapača, zgodna devojka. Imala je neku avanturu sa oficirom sa onog oklopnog voza preko pruge. Šta i kako, uglavno nestade jedne godine a dosta kasnije saznajem da je u Kaliforniji, udata i lepo sredjena.

Iza naše kuće je bila stara Livnica i do nje dvorište Mlina, plac na koji su bacali stare delove i rashodovane mašine.

Sa leve strane, tik do naših šupa, jednim delom bio je tadašnji Veselin Nikolić, proizvođač vodo materijala; slavine i galanterija, prskalice za groždje, kasnije kade za kupanje i još svašta sitno. Ostatak terena iza naše bašte i do ulice, bio je predratni Drvni kombinat. Nekoliko starih industrijskih zgradica od drveta I mala upravna zgrada, još je tamo. Proizvodili su sve i svašta od drveta. Nameštaj, daske, traskleraj, ostale majstorije. Sećam se onih slavina za burad za vino ili rakiju. Po nekad bih dobio neku iz škarta, koristio sam je kao lulu mira u indijanskim igrama. Voleo sam taj miris drveta i zvuk tih mašina.

Edijeva majka, prvoborac, također je radila u kombinatu. Dovala bi Edija po nekad, onda bi se on provukao kroz ogradu pa smo se igrali ili pričali. Kombinatski se kasnije iselio u Parunovac a ceo teren je preuzeo Veselin Nikolić.

Nedeljom preduzeća nisu radila. Onda bih koristio priliku da udjem u te pogone okolo. Tjah, sta da se drugo radi dosadnom nedeljom. Prijao mi je taj industrijski

prostor, svašta sam video. Stražar bi me nekad jurio, “znaš da se ne sme ovde, bogorodicu ti tvoju”!

Izmedju naših šupa, i ograde preduzeća bio je uzan prostor od tridesetak santimetra. Negde na sredini bio je njihov otpad gde su bacali propale delove instalacija, limove, žice, prekidače, ventile, svega i svačega. Ono što je važno, bilo je dosta... bakra i mesinga.

Haaa! A to je ono što se na otpadu plaća razumno.

Na ogradi pozadi šupe tarabe su odavno bile rasklimane. S vremena na vreme proverim stanje na otpadu i kada se ukaže neki bakarni krš ili mesing, davaj!

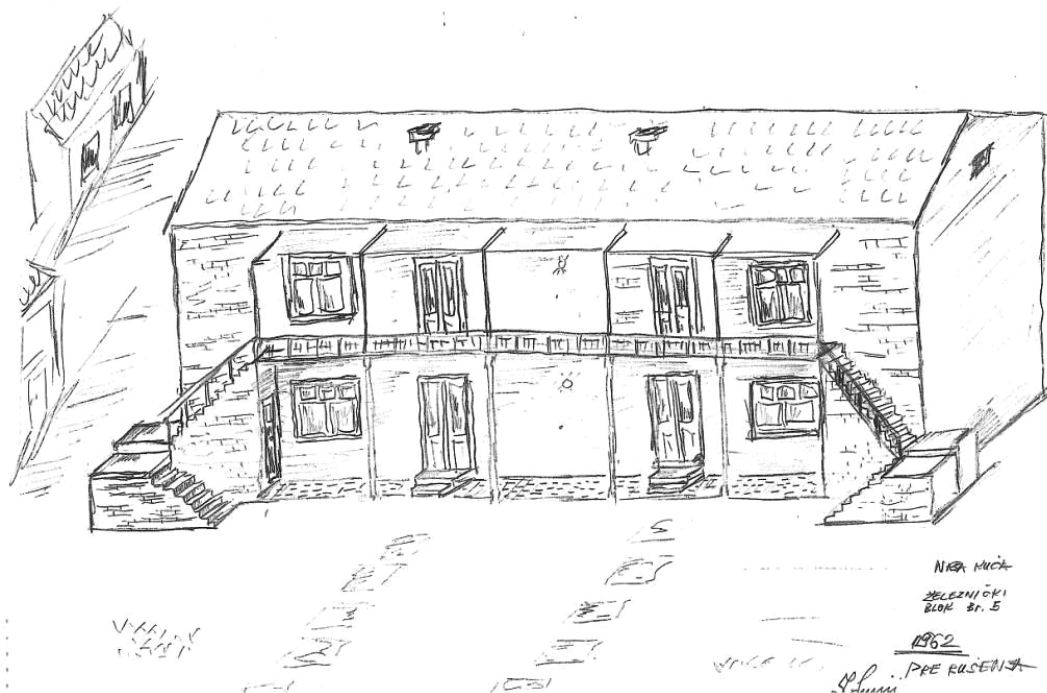
Onda čišćenje i sortiranje i pravac otpad! Bilo ih je tri. Uz potok iznad Komunalnog, drugi kod železničke stanice i treći kod pic male.

Moj jedini džeparac. Od toga sam kupovao stripove, sličice, sladoled. I ono vrlo važno, baterije za lampu za moj improvizovani bioskop ispod stola. Tu sam deci prikazivao moje crtane filmove. Otom, potom.

KUĆA I OKUĆNICA

Ne znam ko je sve živio u našoj kući pre rata. Taj sam voz propustio da uhvatim. U jedan od stanova koji je deda ostavio majci, živela je moja familija. Pretpostavljam majka se uselila posle udaje; ili, kada se majka udala za mehaničara *Dijabolu* i usrećila, nema sumnje. Napravio četiri deteta pa ga onda El Diablo namrzo i poslao u Valjevo u kupleraj na školovanje. Pitam se ponekad, kako je majka uopšte mogla da spava sa takvim čovekom, mislim, ej, kriterijum, *ma dai, bambina? Majn Got!*

Drugi stanovi su pripadali babi i ujacima.

Kuća je imala je četiri stana. Simetrično napravljena, dva stana dole, dva gore, stepenište sa obe strane koje se završavalo terasom duž cele kuće. U dva stana na spratu stanovali su neki stanari. Posle rata, uobičajeno pravilo. Ko je imao više stambenog prostora, privremeno mu je oduziman za smeštaj novodošlih likova, odnekuda.

Stanovi su bili jednosobni, kuhna, soba i predsoblje. Ona dva u prizemlju su imala i ostavu u prostoru ispod stepeništa. Tu smo držali zimmnicu, alatke, skije, stare stvari i ne sećam se više šta. Ulaz u ostavu je bio baš do prozora spavaće sobe. Ti stari prozori su bili sjajni, drveni, dvokrilni sa lufterima iznad.

Kupatila nismo imali. Znači, kupanje u koritu, dok smo bili odgovarajućeg uzrasta. A onda, kada već misliš da si mator, u gradsko kupatilo. Leti, znalo se. Nosi se sapun, i kupanje i pranje u reci.

Vodu za svakodnevne potrebe smo donosili iz Mlina. Imali su arterski bunar sa mekom i čistom vodom potrebnom za hlađenje, pranje pšenice i ostalo uz to. Alternativa je bio Navip, malo dalje, česma koja je i danas tamo, također sa vodom iz arterskog bunara.

Vodu bismo donosili u kofama, pamtim ono; a zašto baš ja moram!

U stanu do nas stanovala je moja baba Živana i ujak Dušan. Nisam baš siguran za Dušana i o frekvenciji između grada i sela. Dušan je bolovao od silikoze, bolest zaradjena od kamene prašine. Radio je kod oca u kamenolomu; još nisu znali ili se nije pričalo o mogućim posledicama za respiratorne organe.

Poslednje godine života proveo je u Kruševcu, lekari, lekovi, klima. Pamtim njegovo uvek ljutito lice, ispljuvavanje žutog šljajma, štap i bogoradjenje. Znao je da mu je kraj blizu. Ujna i deca su i dalje bili u Brajkovcu, odžavali su imanja.

U stanu iznad nas je stanovao krojač Dragiša sa debelom i ružnom ženom Zoricom i Zoričinom majkom, ne sećam se njenog imena. Iz nekog razloga bili su opaki seljaci pa moja majka nije sa njima komunicirala osim ako je neophodno. Koliko se ja sećam, bila su to dva ljigava karaktera, podbula lica i stalno nezadovoljna, bilo zašto. Stara zatucana škola po sistemu, ceni čoveka po odelu! Ali da ne sudim ta vremena.

Bio sam živahan karakter od početka. Više sam voleo da vreme provodim napolju negu unutar zidova. Kada su prilike dozvoljavale, eto me napolje, vanka, spolja, tamo daleko, da. Stalno po dvorištu, smišljao sam razne igre i eksperimente, šta je već pri ruci. Mislim da ih je ta moja preterana aktivnost posebno nervirala dok su sedeli na terasi, pušili i gledali šta ja to sve radim. Kada njih nije bilo na terasi, penjao bih se uz stepenice, sa spoljnje strane gvođenog gelendera, onda sam se prikrađao i pretrčavao duž terase preko, do stepeništa sa druge strane. Dodatno nerviranje za maloumnike, naravno.

Igre, živahne, pune dinamike; strele, prangije, vatre, padobrani, praćke, mačevi, sablje, puške od drveta, bacanje noževa na šupe... tjah, možda je i bilo nezgodno za posmatranje.

Neki mohikanci iz "novogradnje" rekli bi, hazard. Ne mislim tako. Mislim da je mnogo veći hazard pušenje patke strancima.

U drugom stanu na spratu stanovao je Grk Arhileji sa suprugom i tri kćeri, Dragicom, Natkom i Lilom. Otprilike su bile u svojim dvadesetim godinama.

Najstarija, Dragica, malo namćor, ne baš lepa, ćutljiva, nije se udavala, nažalost, mislim da je tako i ostala do kraja. Radila je kao prodavačica u prodavnici galanterije, odmah do prodavnice Cer u glavnoj ulici. Dugo je tu bila, vidjao sam je kasnijih godina.

Natka je bila vrlo vesela i lepa devojka, sa lepim glasom i pozitivnom energijom, najveselija od svih u dvorištu. Ja sam je zvao Natka Patka, rimovalo se, hah. Nije mi zamerala. Sve izgleda da se udala jednog dana i nestala iz kraja, ne znam ništa o njoj. Nadam se da je dobro, zaslužila je to dobro, bez tračka sumnje.

Lila, lepotica, najmladja, brza i vesela, kao čigra, ali na drugi način nego Natka.

Pamtim je kao brzicu, uvek doteranu, ofarbanu, ushićenu, kako negde ide žurno! U to vreme nisam to registrovao ali vremenom kontam; volela je muškarce, ništa novo, naravno, ali možda suviše otvoreno za vreme tih pedesetih godina.

Koliko se sećam imala je neku vezu sa nekim oficirom, hm!

Jedne godine pojavio se neki oklopni voz, zaostavština iz rata. Dovezoše na rezervni kolosek, onaj duž ograde 14 Oktobra. Tu su bili stacionirani 2-3 godine, demolirali su opremu sa tih oklopnika pre nego što skeletoni odu na topljenje.

Posada voza je takodjer bila tu smeštena, u tim oklopnim kolima. Napravili su teren za odbojku i ostale rekreacije, nekako izmedju glavnih i pomoćnog koloseka, ne sećam se detalja ali zabavno je bilo i za nas decu.

Mislim da je Lila imala nekog dečka iz te ekipe. Meni je to ličilo na one ljubavne zgode koje nemaju hepiend. Lila je pokušala samoubistvo, valjda otrov, spasili su je, ne znam ostatak.

Arhileji je bio dobar čovek, rekao bih, iako nikada nije reč progovorio ni sa kim. Skoro.

On je bio Grk i ako je verovati rečima od nekada, posle rata pobegao je u Jugoslaviju kako bi izbegao čistke i smrt u Grčkoj. Naime, bio je komunista i kada su Englezi počeli tamo genocid nad pripadnicima oslobodilačkog pokreta 1945-46, ko je mogao, zbrisao je negde. Očistili su dobri Englezi oko 300000 ljudi. U tren oka, kao u Siriji.

U to vreme mi bez mozga nismo verovali u partijske priče da i nas to čeka kad gazda umre.

Žena Arhilejeva je bila vrlo slaba sa zdravljem. Sećam se, ceo dan bi samo sedela na terasi, sa dugom i raspuštenom polusedom kosom, gledala negde u nebo iznad 14. Oktobra, daleko, daleko, sve do Grčke.

Njena smrt činila se kao kazna, u tudjini.

Kakva kazna i kako strašan kraj u tudjini!

Enlesko zlo, rasejavanje naroda!

Arhileji nije mogao da se pomiri sa sudbinom i, verujem, čežnjom za rodnim krajem.

Da je znao da ima mnogo gorih mesta za umiranje možda bi mu bilo lakše. Recimo, da je otišao u Australiju, a tamo, beda, zlo, masakri, duhovna pustoš, tišina i neizmerna samoća. Poznata izreka: *zemlja gde cveće ne miriše, gde hrana nema ukus, gde žene ne znaju za ljubav* je samo blaga metafora istinitih priča.

Parna pekara 1995, na mestu moje bivše kuće.

Arhileji je non-stop bio u pokretu. Non-stop. Nije mogao da sedi jer bi inače presvisnuo. Njegove su šetnje bile beskrajne, gradom i van grada.

Bio je to lik kao iz stripova. Asketa, visok, u dugoj, crnoj mantiji do zemlje, ruke na leđima, kao kačket neka kapa, brada duga a šiljata, proseda, pogled uperen nigde, dugim koracima ide, ide, ide. Podsećao me je na Don Kihota.

Mnogo godina kasnije kada sabiram dva i dva, razumem ga.

Nikome da ne poželiš takav kraj.

Kada nije šetao, kao i mi, skupljao je ostatke drva, uglja, sve i svašta, sa koloseka na istovarnoj stanici ispred naše kuće, baš preko puta.

Bilo je to vreme kada je novac bio retka pojava. Osim, naravno, kod predratnih kapitalista, koji sada, maskirani kao dobri komunisti, pevaju o vremenu koje im ide na ruku. A zna se da vuk samo dlaku menja...

To je bio period eksproprijacija; Kuću nam oduzimaju 1960. godine i najavili su prisilno iseljenje. Stanari sa gornjeg sprata su se prvi odselili, vrlo brzo.

Moja majka nije htela da se seli, sudila se za obeštećenje koje uzgred, nikada nije dobila. Tako smo samo ja i ona tu ostali još dve godine dok nas nisu iselili u Figinu ulicu u Staroj čaršiji.

Kakav super kraj, baš sam se "obradovao".

Kao onaj vic o srećnom dobitniku; pun džak riba i jedan k.....

Parna pekara je već bila u izgradnji u našem, nekada, prostranom dvorištu. Nove zidine ispred nosa duž cele kuće; morali smo da se preselimo na gornji sprat koji nije bio zaklonjen. Sa terase sam mogao da preskočim na krov buduće pekare, unutra također, ispitujem novu pekarsku tehnologiju dok su instalirali nove mašine. Seveda, uskoro ću da jedem taj leb. Iz mog dvorišta.

Dobar, polumasni, *ma che?*

Selidba je majci pala vrlo teško osobito ako se uzme u obzir nova lokacija. Skučena, bez prostora, nigde da se okreneš... Mrak mesto. Sve te prljavštine me nisu potresale kao nju.

Mnogo kasnije saznajem kakavi su sve poltroni i beskarakterni likovi radili u "općini", dapaće. Ispostaviće se da su mnogi patili od dijabolike (*medicinski naziv za opaku boljku kada ti se mozak smanji na dijabolu*). Dugo se to zlo nije moglo otkriti... javno. Sve do raspada države i konačnog priznanja idolopoklonstva kao najvišeg stadijuma imperija-lizna.

Ali to je daleka budućnost, onaj preporodni period poznat pod raznim nazivima, kao recimo, O'liz-dup-t'tvoj!

FAMILIJA IZ MRAČNOG DOBA

Svi moji preci bili su rođeni u ona mračna vremena pre II ili I rata, kako ko. Vreme feudalaca, religije, gazda i poslug, beda i sirotinja, jedan mrak kakav se samo može naći u romanima strave i užasa.

Mali broj njih sam registrovao u registar živih i mrtvih. Uglavnom one po majci. Bili su sasvim normalni ljudi. One po ocu nisam konstatovao jer su se pokazali dostojni tih mračnih vremena. Pun je grad takvih i danas. Povratak na staro je trenutno u jeku.

Majka nam je bila pametna ali skromna i stidljiva osoba. Vaspitana klasično, domaćinstvo, škola, jedan čovek, jedan brak, deca, kuća. Ej... kakvo vreme!? Posle dedine smrti udali je za dijabolu iz "Lazaricu", seljak rođeni.

Izgleda da se i zaljubila u njega jer su imali četvoro dece. Kako je bila naivna. Morala je da zna s kakav je. Razumem. Mladost, ludost. Također romantična i sentimentalna osoba. Kako se sve to posle raspada porodice pretvorilo u gorčinu i crnilo samo El Diablo zna.

Srećom, ja to nisam primetio niti osetio. Bubreg u loju.

To se ne bi reklo za brata koji je bio pet u trenutku. Da ga je negde kasnije sreo, ne bi se dobro završilo.

U to vreme ostati sama sa decom, okružen još uvek veoma primitivnim svetom... srećom i kralj i religija su stavljeni van zakona inače...

Majka je ipak upela da se povрати, čak je počela i da peva one njene stare romantične pesme, *nekada sam i ja volela, plavo cveće*...

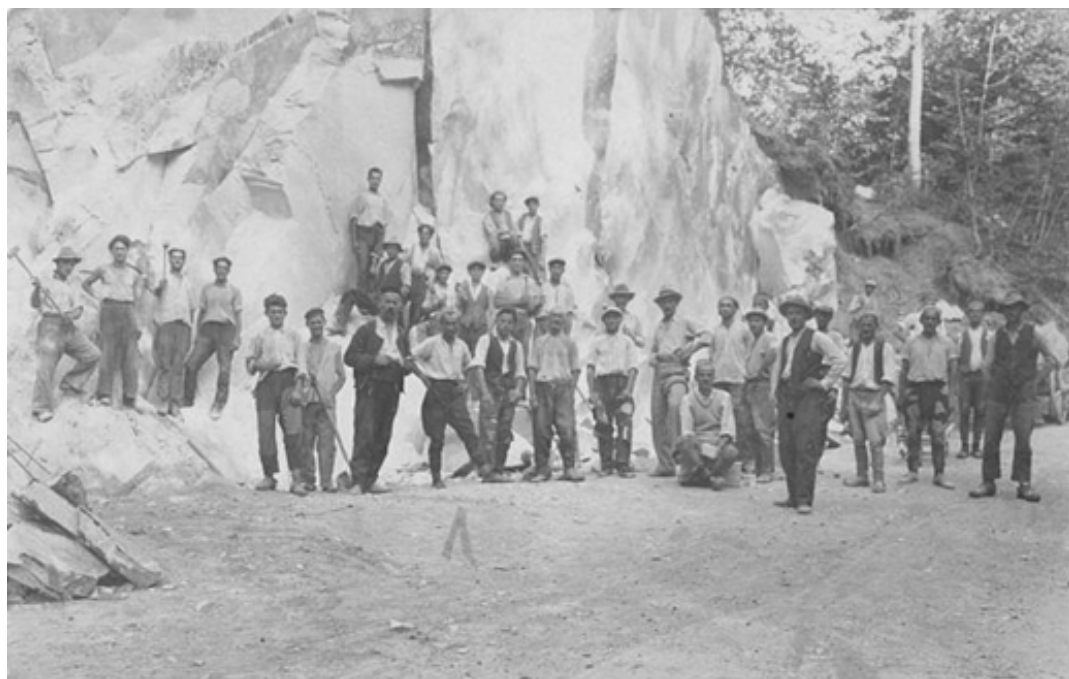
Tako sam i ja počeo da pevam uz nju. Super nam je bilo tih godina pre škole.

Miran, skroman život. Poso, kuća, kuvanje, pranje, šivaća mašina *Kohler*, vez....

Ja bih odlepio u takvom režimu rada ali, ona nije bila ja.

Da, da. I kujna je uvek imala one izvežene podsetnice o lepom životu.

Deda je bio preduzimač iz Brajkovca. Valjda je to zvučalo važno, nisam siguran kako se to onda zvalo. Posedovao je taj poznati majdan (kamenolom) koga su kasnije prekrstili u Belovodski. Kamen je imao dobru reputaciju. Korišćen je za izgradnju mnogih objekata u lokalnu, po Beogradu, kasnije i van. Imao je dosta radnika. Njegovi sinovi su takodje tu rmpali. Kakva greška! Ne znam šta je mislio i da li je mislio. Hm?

Dobrivoje, četvrti s leva. Božin, peti s desna, sa radnicim u majdanu.

Stariji sin Dobrivoje je uskoro zbrisao, nije voleo da radi teško. Bio je kicoš i plejboj dok je mogao a onda otišao u trgovce.

Pored trgovine imao je i hobi. Duborez i kamenorez. Zlatne ruke. Klesao bi po neki spomenik za nekog srećnika a od drveta bi rezbario kudelje, ikone, sitne posude, ovo i ono. Običan čovek bez pretenzija. Kako sam bio glup. Uopšte to nisam registrovao onda. Ono, "ma čiča nešto tamo secka" delje.

Mladji brat Dušan ostao kod kuće, oženio se, dobio dvoje dece, Momu i Olgu. Neku godinu kasnije oboleo od silikoze, opaka bolest koja ga je ubrzo i sahranila.

Donja: Dušan stoji pored drveta, ispred njega sedi Božin. Neki prigodni ručak sa radnicima.

Ponekada smo ja i majka išli u to selo, za vikend. Peške, naravno. Ako je tačno, po pričanju u ono vreme to je bio 17 km trip.

Ali sada je digitalno doba pa je možda put kraći. Moraću da premerim opet ove godine. Kupiću i mobilni... uuu, al ću da budem pametan!

Obično bismo išli do Koševa a odatle niz prugu uskog koloseka do Brajkovca. Ta pruga je izgradjena ranih pedesetih samo za jednu svrhu; prevoz kamena iz majdana do glavne železničke pruge u Koševima. Odatle se kamen pretovarao u vagone i razvezio širom sveta?

Naporan ali lep trip. Od Koševa do iza Bele Vode, sve ravno okolo; zelenilo, polja, oranice, drveće, voće u sezonama, Morava, most za prugu (kasnije srušen za otpad), vodenice uz i niz vodno, pravi raj za šetnju. Skela u Kukljinu. A sve je imalo dušu. Nije bilo mrtvila kao u budućnosti. U čuvenom vremenu demokratije.

Blank

BARA

Oko dvesta metara od naše kuće, niz ulicu ka stanici, odmah iza tadašnjeg Drvnog kombinata, bila je velika bara, pravougaonog oblika, oko dva metra ispod nivoa ulice. Omeđjena trotoarom, drvnim kombinatom, sa zapadne strane uzdignuta ledina na kojoj je bio Voćar, sa južne opet uzdignut teren, sa nizom starih kuća što gledaju na Jug Bogdanovu ulicu.

Trotoar duž naše ulice je išao od ulaza u kombinat pa do stanice (još uvek je tu). Trotoar je ustvari bio krovna ploča velikog betonskog tunela za atmosferske vode i potok.

Bara je bila rezultat one stare gradske česme u Jug Bogdanovoj ulici. Odmah pored Ankine kuće.

Valjda se zove Uroševa česma, još uvek je tamo. Navodno, voda nije za piće...

Voda sa česme je oticala nekim zatvorenim kanalom ispod Veselina Nikolića i Drvnog kombinata da bi se iza kombinata pojavila kao potok a onda završila u tom tunelu ispod trotoara.

Taj vidljivi deo potoka je bio vrlo kratak, možda stotinjak metara, tik uz ogradu kombinata. U tunel se ulivao kroz otvor razvaljen u njegovom zidu. Otvor je bio poveći, ponekad smo ulazili unutra i šetali gore, dole, do stanice i nazad.

Nisam išao dalje, mrak, ali pretpostavljam tunel se nastavljao u drugi prokop ispod stanice i pruge i ulivao u potok što je išao duž zida 14. oktobra. Taj je preko polja tekao do Morave, nekih 3 km dalje.

Ta velika rupetina u zemlji koja je postala bara, pretpostavljam, napravljena je kopanjem gline za ciglu pre ko zna koliko godina. Potok ju je vremenom napunio vodom, to je to. Možda je nekada bila i veća bara a možda i nije.

Bila je to prava oaza mira. Prekrivena žabokrečinom, sa šibljem svuda okolo. Uzan pojas zemlje odvajao je potok od otvorene površine bare. Na njemu staza, taman da se ode duž potoka pozadi do ograde *Veselina Nikolića* u još veći gustiš. Tu niko nije svraćao a prolaznici su okretali glavu od te močvare.

Jedan od mojih prvih eksperimenata sa vodenicom je bio baš tu. Od trske napravljeno kolo i dve ramlje.

Voda je bila bistra ko suza. Tu vodu smo pili ponekad, tamo sa česme, kod Ankine kuće. Dubok oko 30cm sa šljunkastim kamenjem po dnu, nekoliko slapova, mali Amazon za mene. Leti sam dosta vremena provodio na tom potoku.

Po nekada sam gacao i po bari. Retko, nije bilo prijatno. Dno je bilo vrlo muljevito, sa većitom mogućnošću da se nabodeš na neki trn ili staklo, jel, ali, bara je bila isuviše izazovna sredina. Volim to.

Tu su obitovali milioni žaba i celog leta smo se uspavljivali njihovom neverovatnom kakofonijom koju samo Majka Priroda može da stvori.

Zamisliš tri miliona žaba krekeće u isto vreme? Koji tu glas može da nedostaje?

Nijedan!

To je perfekcija koju je samo par mužičara u našoj istoriji moglo da osmisli i razume.

Žabe.

Bilo je i vodenih zmija ali njih se nisam toliko plašio jer me je brat već naučio da se zmije u stvari plaše čoveka kao od El Diabla, da!

Istina. Od djavola.

Ali siguran sam da lepši pol ne deli to mišljenje.

Jednom je brat doneo beloušku i stavio je u mali pretinac na ovom našem kredencu.

Popodne, u neko vreme čujem krik užasa!

Aaaaaaaa...!

Uletim u kuću, majka smrznuta i izbezumljena jedva se glasa: zmija, zmija, tamo, na kredencu!

A zmija, sva prestravljena, mala, sklupčala se na sredini kredenca i ćuti. Nekako se iskobeljala, izašla, kroz procep!

U toj mojoj bari je bilo još nešto: malo, crno, nikakvo, ni za jelo ni za ukras, ni za čuvanje.

To je bilo vrlo ljigavo iskustvo, prvi put, pa drugi, pa....ko zna koji put.

Pijavice.

Crne i zgužvane u pihtijastu crnu masu sve dok ne... počnu da piju. Onda se ispruže lepo kako bi što više popile jer piće ovih dana nije jeftino.

Onda sam ih skidao sa nelagodnošću gorom nego kod zubara.

Nepotrebno isticati da su i naše guske znale za baru. Taj njuh, namirišu je na kilometre daleko. Bara je bila i njihov raj.

Jedna scena: pet sati popodne, mi puštamo guske da izađu na ulicu a one: počinju da rastresaju perje, onda zalet, polako, polako pa u trk, pa u let. Uz, naravno, neverovatno gakanje da te uši zabole. Let je non-stop do bare, nije daleko a vole da lete. Ka' ljudi.

Tu se smulje niz kosinu pored trotoara dole do vode i... počinje klopa.

Sjajne ptice.

Obično smo držali 10-12 gusaka, što za perje, što za jelo, naravno. I za Uskrs, da!

Svakog dana, leti, trebalo je guske pustiti u baru. Zdravo je, kaže vrač.

Tamo provedu ceo dan hraneći se zelenišom iz bare, bilo ga je u izobilju. Kada se smrači same se došetaju kući grakajući usput o svemu i svačemu, abrovi, ništa pametno, kao i političari. Gušćići su bili biser cele predstave. Neozbiljni, svojim visokim C glasom pevali su srećno i veselo dok su se lomatali po neravnoj ulici.

Jedne noći šalje me majka da vidim gde to jedna guska ide skoro svako veče.

Zamisli to. Da li se švaleriše? Neka tajna veza? Možda našla nekog gusana sa kintom pa da ga iskoristi.

Vrate se iz bare, udju u gusarnik i, spavanje.

Ali malo posle, kada svi zaspe, izvuče se sa legala i polako, na kapiju. I sve brže i brže ide. Ej! Ne mogu da je stignem. A već je prvi mrak i uopšte mi se ne ide noću po gusku. Još da bude interesantnije, pravo ide u baru. oooo! Jedva je vidim, pliva preko bare i nestade u ševaru.

Ej! Ne idem ja tamo, beži.

Al gusku moram da vratim kući inače kritika je spremna.

Zagazim polako i gacam sve do onog mesta gde je nestala. Malo razgrnem ševar a ono... guska.

Leži na gnezdu i sikće na mene: Sssssss. . . .

Vidim ja da ovde nije lako izaći na kraj s njom, vratim se kući. Sam, samcat, bez guske.

- Gde ti je guska? pita majka.

- Ma ona ima tamo gnezdo, neće da dodje.

- Aaaa, znači tamo je napravila gnezdo. Mora da ima dosta jaja. Sutra ćemo, neka je noćas.

Naravno, sutra su sva jaja pokupljena i preneti u ležarnik, kući. Pitao sam se da li će da prepozna jaja po mirisu, šta ga znam.

Jeste. Zaleгла je uveče na jaja.

Znao sam. Od sada ima samo da šišti po dvorištu, još kad jednom izvede mlade! Štipanje za dupe je redovna scena.

Osim gusaka držali smo i nekoliko patki i po neku kokošku. Za jaja i za meso, naravno. Te dve namirnice se nisu nikada kupovale.

Jednom smo čak i imali i zečeve. Samo jednu sezonu. Bilo je suviše za održavanje. A niko nije hteo da jede zeca pa... udomili smo ih nekome.

Kad nema šta da se radi, leti, išli smo i skupljali punoglavce. Bilo ih je toliko da je pojas vode uz obalu bare bio crn od njih. I žabe smo hvatali a žapčice za ribolov, mamac ribu i za ujaka. Još mase nekih vodozemca i insekata.

Jedna zagonetka u to vreme mi je bila; kako ti vodeni komarci tako brzo menjaju mesto na vodi. Gledao sam ih satima, kada je bila njihova sezona. Veliki, 4-5 cm opseg nogu. Kao munja brz, putanju ne možeš da registruješ, samo nestane na jednom i vidiš ga na drugom kraju svemira. Neverovatna brzina!

Pošto tada još nisam specijalizirao mehaniku fluida, pitao sam se: Od čega li se samo odgurne?

Bili su to lepi dani

A onda, stiže zima. Moje omiljeno godišnje doba. Moj sibirski raj na planeti Zemlji.

Klizanje je na dnevnom redu. Od drveta istesane sličuge sa kanapom za vezivanje džakova i drvčetom za zatezanje. Opet, to je moj brat znao da pravi.

Kako mi je bilo? Padao sam mnogo jer su meni uvek davali "najlošije" sličuge. Ali borio sam se po koji metar tamo-amo sve dok nisam bio načisto moka i smrznut.

Džada kući!

U jednom trenutku pojavile su se i metalne sličuge. One koje se pričvrste za cipele, sa vijcima za zatezanje. Opaaa! Buraz odmah nabavi jedne. Vule ih je po nekada popravljao, nešto vario, valjda gvint kada se polomi. Mmm.

Starija braća i rođaci su vec znali da se klizaju. Uuuu. amo-tamo, neverovatno! Sa tim drvenim komadima. Meni nikada nije pošlo za rukom da napravim bar pola kruga.

Dobro je da nisam polomio noge. Nisam baš bio Robin Hud kada je upornost u pitanju.

A mnogo godina kasnije igrao sam hokej na ledu, tamo na Bledskom jezeru. Ka tica! Sestra živela u toj deželi, pa, ča ćeš! Nekoliko sezona, za neupućene, zimi, samo zimi. To je moj omiljeni sport.

Finale:

Zatrpali su baru nekih kasnih 60-ih, deo po deo, za industrijska postrojenja i skladišta. Nisam bio tu pa nisam siguran kad su uraditi taj tako pametan potez svojstven samo lokalnoj vlasti čija je mudrost neizmerna a poštenje nemerljivo.

Opaske iz budućnosti:

Kad bi samo amerikanci saznali za ovu tajnu invenciju, bombardovanje ne gine.....

Točak

Najjeftinija i najupornija igra ranih godina je bila... kotrljanje točka.

Veština nezaboravna.

Točak, šta drugo nego zardjali obruč od bureta. Jedino to se moglo naći lako. Naravno, obruč ima malo konusan profil, vuče na jednu stranu. Ali na takvom se točku najbolje uči. Nedeljama...

Pitanja se roje: Kako savladati prokletu gravitaciju koju još ni prokleti Amerikanci nisu rešili sa svom tom silom pokradenih naučnika i svega ostalog pokradenog širom sveta?

Vreme leči sve.

Kada jednom savladaš teranje obruča sa štapom onda prelaziš na žicu. Modernizacija i digitalna tehnologija. Parče čvršće žice savijaš i profilišeš tako da formiraš vodjicu za točak. A, sada je lakše da kontrolišeš zardjali obruč. Još uvek padaš ali ide. Korak napred.

A onda, jednog dana, nadješ na otpadu točak od bicikle, bez gume, naravno. Guma se čuvala do smrti, u to vreme, bez obzira na starost.

Sada, vožnja točka postaje non-stop radost. Sada si već posisao svu mudrost točka. On više nikakda na pada na zemlju, više nikada se ne odvaja od tvoje ruke ili štapa ili žičane vodjice, to je sada jedno biće, ti i točak do kraja sveta i vremena. Nerazdvojni. Više nikada nisi sam. Ti nemaš neke drugove ili mamine maze ali

Vozio sam do Dedine i nazad. To je bilo sa dosta strepnje ali... kako se ono kaže... “ako ne skočiš u vodu, nećeš da naučiš da plivaš.”
Nekih kasnijih godina, kada sam otišao u vojsku u Zagreb, ujak je prodao bicikl. Ostareo je, nije ga više koristio. Ostala je samo ona proizvođačeva model pločica “Lasta”, Sarajevo.

DONE

Onaj deo, **smo se igrali** odnosi se samo na zajedničko vreme sa Donetom. Jedini vršnjak u ulici. Ime mu je Slobodan ali smo ga svi zvali Done.

Stanovao u tom železničkom bloku sa druge strane ulice, otac mu je radio na železnici. U početku su stanovali u jednoj kućici, smeštenoj izmedju ambulante i radionice za održavanje pruge. Još se drži. Kasnije su se preselili u veći stan sa druge strane bloka.

Vreme. Donetov dom prvih dana. Nekadašnja kućica u cveću, sada ne prepoznatljiva ruina.

U sredini tog zajedničkog dvorišta bio je veliki orah čije smo plodove ujesen mlatili kamenjem i štapovima; kad nije bilo koga da nas juri. Sve je u to vreme bilo zabranjeno. Nije retkost bila da nam po neki kamen padne na glavu.

U tom drugom stanu do njih živio je vrlo stari par, imena Sveta i Živka, ne sećam se baš... Taj stari uopšte nije bio srećan da se mi bacamo kamenjem po dvorištu. Onda smo vrdali tamo, amo, hoćemo pa nećemo više, ali, to „nećemo više“ traje samo dok starac ne udje u stan.

Bile su tu i pračke. Alat za lov ptica po tom orahu i okolnom drveću.

Duž ograde prema pruzi, bila su i tri markantna jorgovana, u tri boje, čiji se miris u sezoni osećao na kilometar. Naravno, orah je bio glavno drvo. Prsti su nam svake jeseni danima bili braon.

Marke

Poštanske marke. Još uvek ih skupljam, neke tematike. Sa svakog pisma koje se bacalo sam ih skidao i prao. Kakva greška, sa pismom su neke marke mnogo vrednije. To sam saznao tek kada sam počeo druženje sa Kolestom. Kole, moj drug i kolega, onaj redak pozitivan i čestit karakter kojih nema mnogo na ovoj planeti. Još jedan dokaz da nema Boga, znam, inače bi on još bio među nama.

Sada imam puno raznih maraka, ali taj osećaj sreće kad nađeš novu marku je... izbledeo.

Zato se moje pedesete zovu zlatne pedesete. Da? Ne?

Nekoliko starih primeraka iz tih dana.

Neuglačane, ne kao ove današnje, ali su zato pune karaktera. I sa onom vrlo приметnom razlikom, podsećaju na ljude.

Blank

MAČKA

Nisam siguran koje godine. Znao sam ko sam. To je dosta. Brat i sestra u školi, ja sam kod kuće. Ukoliko nisam pravio neki kaos po dvorištu, obično bih sedeo kod babe. Ona bi mi pričala neku priču a ja bih za uzvrat trebalo da je izgazim po ledjima, ne! Kakva nagrada!

To jutro je bilo uobičajeno, ustanem, založim vatru u šporetu, ponekad spremim sebi doručak i na „poso“. Kada stignu hladni jesenji dani, zavučem se kod babe gde je uvek bilo toplo i sve nekako mekano i udobno, naročito njen krevet. Topla kujna sa onim večito dobrim mirisom drveta iz šporeta, atmosfera bez brige da će neko da te kinji ili kritikuje. Čim udjem pravo na krevet. Svakakve sam krevete oprobao u životu ali taj krevet pamtim kao jedan od najudobnijih!

Ništa nije isto kao kad si bio mlad ali, tako je bilo.

Legnem i odmah tražim da mi priča priču. O onom

medvedu što je pojeo predsednika opštine, na primer. Ne! Moram prvo doručak da pojedem. Obično isprži jaja bez ili sa nečim. Sa kukuruznim brašnom, na primer. Sve za čas. Umuti, baci u tiganj i gotovo. Taj ukus je bio izuzetan i nezaboravan. Jaja, mleko, ništa drugo za doručak nije moglo da prodje kod mene. Osim ako to nije baba spremila. A sve što je spremala bilo je top klasa. Popara, kačamak, pogačice sa plotne i kajmak, mekike, džigerica ispržena na žaru u ložištu... znalo se. Ma to samo mogu da razumeju oni koji su imali babu.

Još nisam uspeo da odradim taj ukus ali još uvek radim na tome. Svake godine sam sve bliži cilju.

Ponekad me vodila na pijacu, to je to. Drugde nije nikad išla. Mislim da nije volela grad ali sedela je tu zbog mog ujaka. Teško joj padalo. Možda je zato i ćutala. Šta onda da pričaš? O mraku sutra?

Deda, majka i baba

Blank

neprijatno od mog buljenja, počnu da se nerviraju i onda, 'ajde, beži kući!
Do njih opet neko manje dvorište i kuća u pozadini, hm, neko je tu stanovao?

Stižem do pekare. Gvirim u već zatvorenu pekaru, da li ima neki burek koji je ostao? Naravno nema, tek sutra ujutru. Mara koja je tu radila redovno mi je ostavljala korice od bureka koje bi se tokom dana nakupile iz tepsija. Bile su za naše pse, Lesi i Pipi, naravno, neko bi pojeo deo od toga usput?

Da, po nekada bismo kupili i burek, možda četvrtinu, možda osminu ali to su bili retki momenti tih godina. Jelo se kod kuće, kuvlo se redovno, a za brzaka mast i 'leba sa alevom paprikom su bili sasvim dobri, jeftino i ukusno.

Do pekare, lepa stara zgrada gde je stanovala moja školska drugarica Verica Koturanović, mirna i fina devojka, i njen mlađji brat Kotur. Zatim par nezanimljivih prodavnica.

Prelazim Jug Bogdanovu.

Pogled uz Bulevar ka SUP-u

Odatle, ulica uzbrdo do SUP-a, Bulevar. Tako smo je zvali, mislim da je to stari naziv ulice, pre rata. Načičkan sitnim radnjama i trgovinama sa leve i desne strane. Pravi raj. Jednostavne ali zanimljive, i arhitektura i tišljeraj. One sa leve strane su sjebane i zamenjene ružnim stambenim blokovima. Sa desne, drže se i danas, videćemo dokle.

Na tom uglu Jug Bogdanove i Bulevara, gde je kasnije bila prodavnica Merkur a sada pustara, bila je velika sala, sportska. Ne znam šta je tu bilo pre rata. U jednom periodu tu su trenirali bokseri iz boks kluba *14. oktobar*. Klub je bio aktuelan za dugo. Rulja je išla da gleda mečeve u sali ili bašti *14. oktobra*, zavisi od sezone.

Ako se dobro sećam. Glavni i popularni bokseri tog doba, Toza, Krnja stariji, Njonja, Gega, Slavko, još po neko.

Ja sam samo jednom išao na neki meč, nagovorio me neki rođak. To za mene bio najgluplji i najdosadniji sport.

Do bokserske sale, neke barake, iza osrednje dvorište podeljeno niskom ogradom na dva domaćinstva.

Prvi deo, Baba Dokina kuća. Bila je to starica, veoma tiha, živela sama, nikada nisam saznao njenu prošlost. Niko nije o njoj ništa pričao pa ne znam nikakav aber o njoj. Možda je držala javnu kuću pre rata? Hm? Ne mogu ništa drugo da naslutim.

Po meni, bila je osoba od karaktera, jedna od retkih koja nije psovala, jurila i bogoradala

decu ako bi gvirili ili ušli u dvorište za dutkinje. U to vreme, retkost. Masa potkazivača i prodanih duša je pretekla, došlo vreme da se okažu. Obično isti oni koji ni jedan metak nisu opalili na stranca.

Do Dokine kuće, druga lepa kuća sa sredjenim dvorištem odakle potiče i Giša. Onaj Giša koji je otvorio prvi kafić u Kruševcu, *Krug*.

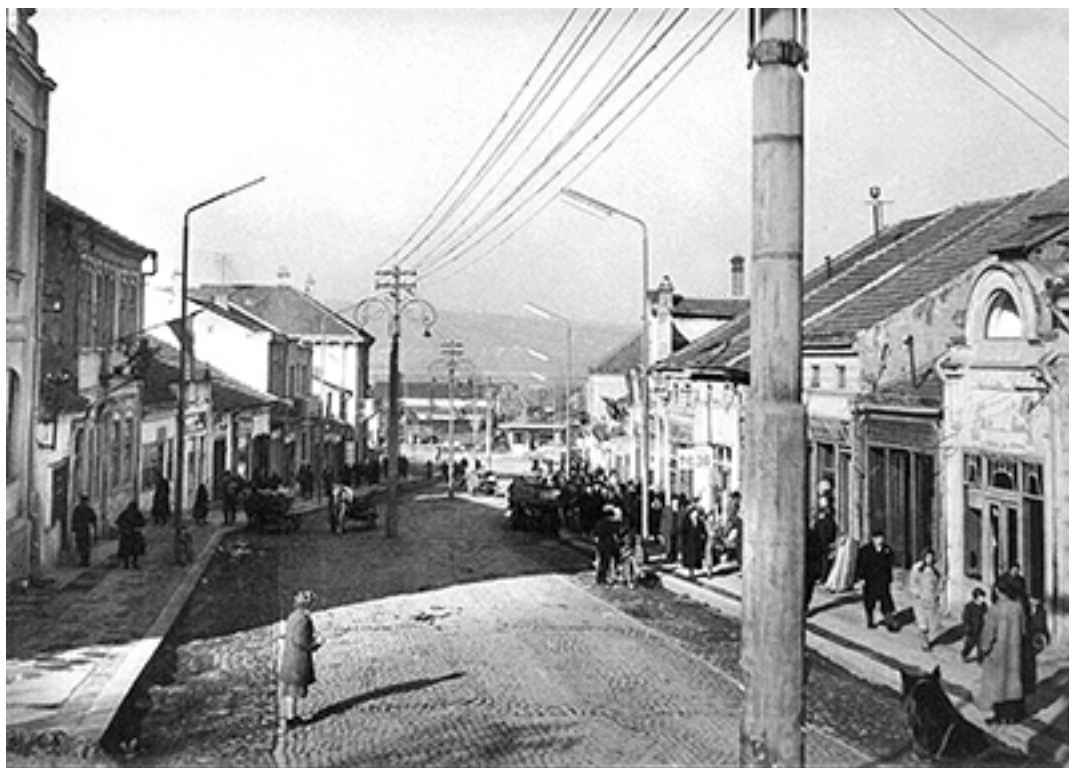
Prva benzinska pumpa sa pedigreeom

Na sredini ulice, preko puta bokserske sale bila je... nova benzinska pumpa. Prva moderna pumpa u Kruševcu. Prvi nagoveštaj promena.

Izgledala je vrlo savremeno, krov kao veliki šešir, jako osvetljenje, podsećala me je na leteći tanjir. Prava novina izmedju okolnih starih kuća. Ponekada sam se

Blank

se nije sa mnom. Posle časova ide se pravo u Portu. I mi tu podelimo megdan, naivno i bez veze jer niko od nas nije bio lokalni siledžija. I to malo gurkanja smo odradili na silu, zbog ponosa, kako ćeš da kažeš, ja neću da se bijem. Onda si peder. To je bila popularna pogrda u to vreme.

Bulevar: Pogled nizbrdo od SUPa ka trgu Pobede. U dnu ulice je ta prva benzinska pumpa.

Niz Bulevar, leva strana

Blank

Blank

LICIDERSKO SRCE

Da se vratim na tu svećarsku radnju.

Radnju je držao neki bračni par, imali su i jednog dečaka, rekao bih neki pobožni ljudi. Veoma tihi ljudi, pristojni i humani, videlo se to na prvi pogled. Da li su bili pravi hrišćani ili neke druge religije, subotari recimo, ili druge narodnosti, nisam siguran. Nisu se busali u grudi. Tih ranih godina bilo je nepopularno da se izjašnjavaš religiozno. Nije bilo zabranjeno ili proganjano. Samo nepopularno.

Pored sveća pravili su i razne sitne slatkiše koje smo zvali liciderski kolači.

Obavezno sam se zaustavljao ispred njihovog izloga kada me put navede na tu stranu. Dugo bih gledao razne kolačiće u boji, liciderska srca, figure razne, male i velike, okrugle i četvrtaste, upakovane u raznobojni kolačarski papir što je za mene bilo posebno zanimljivo.

Kada pojedeš kolačić tu hartiju sačuvaš pa gledaš kroz nju svet u drugom svetlu.

Šta da kažem: svi su mi bili najlepši na svetu!

Onih ranih dana po nekad bih se ušunjao u radnju u trenutcima kada je žena bila negde pozadi u pomoćnoj prostoriji, na brzinu maznuo kolačić i zbrisao napolje. Sladokusac od prvih dana. Ali jedanput sam sasvim slučajno primetio njen lik iza staklene pregrade zastrte tankom zavesom. Ne vidi se baš ukoliko ne obratiš pažnju. A ja sam baš obratio pažnju tada. Gledala me je ali nije ništa rekla.

Bilo mi je jako neprijatno jer sam već znao da su to dobri ljudi, pogotovu ona.

Ipak, ponekada bi mi ta žena dala kolačić, moje velike oči pred izlogom su bile tako rečite, ej!

Od tada sam kupovao te kolačiće pa i onih kasnijih godina kada mi reč slatkiš nije više bila magična reč. Da, retko dobri ljudi za to vreme a i za svako drugo.

Jednog dana su se odselili, ne znam kuda, ali više ih nisam video u našem kraju.

Da, bilo je dobrih ljudi tih dana u ovom kraju.

ŠKOLSKI DANI

Škole se sećam u dva dela: od prvog do četvrtog i od petog do osmog. Prvi, lakši deo, je načisto izbledeo. Čega se sećam? Malo toga iz škole, više toga sa ulice. Iz drugog dela, nekih dobrih i jednog lošeg dana.

Polazak u školu

Došao je taj strašni dan. Da se podje u školu. Uh! Pošto sam bio nesocijano stvorenje nisam hteo u školu nikako.

Sećam se dobro tog prvog dana. Majka je morala bukvalno da me vuče po ulici dok sam ja cičao, neću u školu, neću u školu! Vukla me je po našoj ulici od kuće, duž mlina, pa sve do glavne ulice gde je već bilo naroda i onda sam morao da se pretvaram da mi nije ništa. Sramota. Stižemo u školsko dvorište a tamo, užas! Sva ta silna deca, većina nikakvi, naopaki, glupi, grbavi, poturice, potkazivači. Tako sam ih video. Isključujući dvojke, pokazalo se kasnije da je ta prva procena bila prilično tačna.

Toga prvog dana, jutro, poredjaše nas u kolone po odelenjima, dva i dva, držimo se za ruke, ispred ulaza za učitelje. Četiri kolone, četiri razreda. Valjda. Onda nas uvedoše unutra u učionice.

Naša učiteljica je Branka. Ovo joj je prvi posao, upravo završila školu. Mlada, simpatična, meni se odmah dopala. Nije vikala, divljala, kritikovala ili omalovažavala decu kao neke druge aždaje, o tome kasnije.

U prvom razredu smo imali samo tri do četiri časa dnevno.

Početak, učili smo da pišemo i čitamo iz bukvara. Ako se dobro sećam, još su bile u upotrebi tablice i pisaljka. Kratko vreme. Tablice i pisaljka? A pisaljka škripi po onoj krtoj ploči na kojoj također visi sunder. Prirodni sunder.

Kasnije je došao i račun i zemljopis i fizičko... U kasnijim razredima bilo je još drugih predmeta, kao istorija, domaćinstvo, higijena.

Od prvog do četvrtog osnovne ja i moj drug Done smo bili u istom odeljenju. Kući smo se vraćali zajedno. Lepi trenuci. Sve je bilo lepše posle škole!

Naš razred je imao 37 učenika. Pola dečaci, pola devojčice. Neki iz grada, dosta sa sela, nekoliko iz Stare čaršije, posebna socijalna struktura u to vreme.

Uglavnom deca iz okoline: Balšićeva, Cara Lazara, Železnički blokovi, oko pijace i trga Pobjede. Plus oni iz okolnih sela, Čitluk, Pakašnica, Jasika, Gari.

Nije se imalo kud, u školu mora da se ide kaže majka, i tačka.

Odeljenje II₂ sa Učiteljicom Brankom i direktorom Dobrijem

Odozgore, s leva na desno: Baja, ??, ??, Čukur, Simun, Tiodor, Milić Živković, Velibor, Boža, Ilija Jevtić, Čana, Mirjana Karajović, ??, Mira, Nina, direktor Dobri, učiteljica Branka, Miki Rapid, Milovan debeli, Zoran, Done, Mirko, Radovan, ??, ?? Rista, Sonja, Egerić, Verica, Lidija, Grozdana;
Prvi red: Milosija, Jela, Mira, Milica, Brankina ćerka Slavica, do nje Snežana, Mirjana, Dragica.

Idem. Svaki dan. Mrzovoljan. Manje, više. Zavisi i od klime. Cipele su mi često imale rupe pa mi je lepa jesen sa kišom bila vrlo "vlažna". Zimi ne. Noga se smrzne i onda je svejedno. U učionici stanem pored peći i sušim noge dok učiteljica ne dodje. Najteže je bilo kada su cipele na pendžetiranju. Kod obućara, Lakića, Brankin muž. Branka je radila kao "tetskica" u školi, u suprotnoj smeni. I kada se pogodi da su cipele na popravci u zimskom periodu onda ne mogu sandale. Moram da obujem... ujakove opanke. One gumene, za baštu i blato. A u školi...blam! Za potkolce i komentare nisam mnogo mario ali devojčice, ako me vide... oooo... katastrofa. Tako, ni za jedan odmor nisam izlazio iz klupe. I molim boga da me učiteljica ne prozove na tablu.

Do škole sam obično išao i vraćao se ustaljenim putem.

Preko trga Pobjede, pored stare zgrade konaka (sada pošta) pa kroz Portu, pored kule i crkve, to je to. Tu iznad konaka bilo je nekoliko kuća, stambenih, starih. Kod jedne je bila velika dunja, plevili smo je ujesen.

Pri povratku, ponekada istim tim putem ali u starijim razredima često sam ili smo išli niz Miličinu ulicu. Malo druženja, malo priče, zbog klakera, kako kad.

Blank

Još dva omiljena predmeta.

Za razliku od Krapca ona je bila vesela i otvorena osoba koja je odmah shvatila da sam genije za fiziku i hemiju. Tako da je i naš odnos bio opušten i nagrađujući. Svako takmičenje ili inspekcija, samo ja imam dozvolu da pričam. Sve znam.

Cana Veštica, geografija. Moj omiljeni predmet ali pored te žene taj čas je bio prava kazna. Svaki put.

Ipak, sve sam znao tu geografiju, napamet! Mnogo bolje nego sada! Ali to nije imalo nikavog uticaja niti na ocenu niti na njen odnos prema meni.

I dalje sam crna ovca. Nikakav stimulans, sve loše se pripisuje meni, iako ima sijaset mračnih likova okolo.

Struktura odeljenja je bila nešto bolja nego u prva četiri razreda. Oni najteži slučajevi su ponavljali i napustili dalje školovanje. U to vreme to je bilo moguće.

Obzirom da su to bile vrlo loše četiri godine za mene, ne pamtim mnogo. Koga da pamtim? Neka hvala!

Devojčice...može. One su uvek bile na pravoj strani.

Likovi koji su bili iz normalnih porodica behu Ljube bojadžija, vrlo samopouzdan, krupan momak, otac mu je bio dobrostojeći bojadžija. Imao je i starijeg brata koji nas je po nekada biciklom vozio na Moravu. On je bio među prvim koji su imali biciklu marke "ROG". Sa dve ručne kočnice, to je bila makina! Ognjan, Časlav (otac mu radio u SUP-u), Miki, Mirko...

Odeljenje VII₂ sa razrednim starešinom Canom Vešticom

Kada vidim ovu sliku setim se većine i po imenu. Dobar znak. Alchajmer me još uvek ne posećuje.

Ljube, Ognjan, Velibor, Vlada, Egerić?, Stojko, Mića, Mirko, Rale, Rista, Zoran, Simun, Nikola (Gogolj), vrlo povučen dečko sa govornom manom. Sledi Predićka, Grozdana, Olgica, XXXX, Beka, Višnja, Sonja, Dušica, Nada, Verica, Sofija (Gradina sestra), Milica.

Donji red, Živka, Biljana, Evica, Nadežda, Matora Veštica Čana, XXXX, Snežana, Lidija, Rada?? Na kraju Voja Ždroka, Čana i Vlastelica.

Nisam siguran da li je to Voja ili Deja Ždroka. Bila su to dva brata, blizanci, ne vidim drugog. U sedmom razredu se doselili iz neke druge škole. Valjda su Voju prebacili u neko drugo odeljenje, discipline radi, pretpostavljam. Ali oni nisu nikoga cinkarili ili opanjkavali. Imali su muda. Ni oni nisu baš bili u ljubavi sa Vešticom. Par likova nedostaju...

Najjači u odeljenju su bili Grada Dujović i Stojko Stojković? Dva najkrupnija i najozbiljnija momka u razredu. Ponovci, u to vreme je značilo da si glavni, naročito ako si i fizički glavni, ideš okolo i biješ klincima čvrge. Jedno vreme je bila moda ko može glavom da ulubi oluk.....

E, njih dvojica su to mogli da urade. Posle časova skupimo se oko jednog od oluka na zgradi, DUM jedan, DUM! drugi. Ulube ga, nema sumnje. Onda nas čekaju ko može da ulubi više.

Mislim, način da dokažeš šta, Nije mi jasno još uvek iako se to često može videti po našim ulicama.

U neko vreme Grada me uzimao kao metu da se pokaže. Sve dok se jednog dana nisam okrenuo i udario ga u lice. Pa dokle više? Naravno, dobio sam šljagu ali više nisam bio meta.

Glavni vragolan u razredu, Čana iz Lovačkog sokačeta. Moj bliski drug nekih dosta kasnijih godina. Imali smo neke lepe ture po okolini sa njegovom čuvenom škomom.

Mrsni sa Bagdale, otac mu bio kazandžija u Staroj čaršiji. Veseo dečko, da je imao boljeg oca mogao je postati uspešan čovek.

Medju devojkama je postojala "rasna diskriminacija". Glavna nobl ekipa bile su Nada, Snežana, Verica, Beka, Dušica, Lidija. Dušica je bila moja velika i prećutna simpatija. Ostale devojke su bile super, na svaki način. Rada Filipović, bliski frend, davala mi na čitanje neke romane, medju njima i Šumsku ružu od Karl Maja, neverovatna priča. I ona je volela te petparačke romane, imala je kolekciju.

Kraj. Ne sećam se više nikoga.

Hm. Setih se Alchajmera??

Tri nova lika koji su se te godine doseli u grad i uključili u naš razred behu Mirko Djordjević, Žega, pa neki Petričević, Petrika i neki Vlastelica, ne sećam mu se imena.

Kao što je u jednom od prethodnih poglavlja pisano, Mirko je došao iz Australije. Nežan ali bistar i čvrst momak, brzo se uklopio u sredinu.

Petrika, nabijen i kao bik jak dečko, jednostavan kao boranija, nije voleo školu, voleo je sport čime se kasnije i bavio, fudbal. Zbivali su šale na njegov račun, i on je bio "nestašan dječak".

Ali imao je mirnu i dobroćudnu prirodu, videlo se da nije iz ovog kraja.

Blank

REKE

Sećanje na budućnost

Mrak. Mrkli mrak. Jesen je, oktobar, zadnji dani, četiri ujutru, izmaglica se lenjo rasteže po površine vode, ova, brza ali tiha i ništa se ne čuje. Samo se po nekad praćakne riba i razbije ovu prijatnu tišinu. Juri plen. To obećava doručak a možda pretekne i za večeru. Jugurta i Ara Ko me pogledaše radoznalo, da li ću nešto da kažem.

Ne još

Sedimo bez reči na obali, pecamo, valjda, pušimo “kiselo drvo” i smrzavamo se. Cigare smo odavno istrošili a do sledeće naseobine ima bar još dve nedelje. Zatekli smo se ovde neplanirano. Bile velike kiše, nismo mogli preko. Dok voda malo ne opadne.

Tajac.

Malo posle, tihi glas od pozadi:

卓然 你想喝茶嗎 (hoćeš čaj)

是 謝謝 龍 (Da)

O rekama, sve ima u geografiji. Vratću se na tu priču u drugoj knjizi.
Sada o mojoj privatnoj reci, L’Morava. Prvo nešto o onoj manjoj, Rasini.

Rasina

Plitka reka. U nekim retkim prilikama sam išao tamo. Rane godine, bliža je. To je relativno... ne znam. Na tu reku je odlazila rulja sa juga i istoka. Bivolje, Pejton, Mudrakovac, Kazнено Поправни Дом?

Mesta gde bi bilo razumno duboko za kupanje, nije bilo. Za praćakanje, da. Najbliže, kod železničkog mosta, ispod stare termoelektrane. Oko jedan metar dubine. Interesantno, odmah uz obalu bila je omanja betonska niša gde je ispuštana voda za hlađenje iz sistema: topla voda. Par cevi, skoro uvek je bilo tople vode. dobrodošlo za kasna jesenja kupanja.

Onda, još u upotrebi, ta predratna tvorevina je bila prva centrala koja je snabdevala Kruševac strujom..

Drugo dobro mesto, kasnijih godina, bilo je iza Ciglane i Bivoljskog groblja. Takozvana visoka obala sa koje je moglo i da se skače, voda je bila oko metar i po duboka, brza, dobar spust. To je bilo najbolje mesto. Kasnije je reka rekonfigurisala taj teren.

Blank

Vrlo zanimljiva igra. Pod uslovom da nemaš nekog preozbiljnog igrača koji umišlja: pobjeda ili propast! Onda igraš karte kao da si na ispitu, ma daj! Ali to su već godine van predviđenog sadržaja ovog spisa.

Moravska dolina

Moravska dolina se pruža levo i desno od Jasičkog puta; bila obradiva površina, poljoprivredna. Kukuruz, pšenica, bašte, kako gde i kako ko. Ako imam tačnu predstavu, Bivoljčani su držali zemlju sa desne strane Jasičkog puta. Zemlja sa leve strane puta je uglavnom pripadala Lazarici i Čitluku, pretpostavljam. Neka logična podela.

Ranih godina su napravljeni kanali za navodnjavanje. Jedan, koji je pokrivaio desnu stranu, išao je tik uz Jasički put. Od tog glavnog kanala odvajali su se ogranci ka poljima, tamo ka sredini doline.

Kanal je pravljen od betonskih pravougaonih blokova visine 1,4m, širok oko 0,8m, položen na površini tla. U početku je radio dobro, pun vode leti, zgodno za brčkanje. Kada su seljaci počeli da se opremaju pumpama za vodu kanal počinje da se zapostavlja. Vremenom se punio otpacima, kršom, srčom, sve i svašta. Posledice?? Ko te pita. Dijabole dižu glave.

Dijabole ne prezaju ni od čega. Oni se mogu lako prepoznati. Imaju glavu kao punoglavac i mučka.

“Učeni” svet ih je koristio za eksperimente i dokazivanje Grgurove teorije o evoluciji u kojoj se tvrdi da je bacanje smeća u kanal božiji znak i da su dijaboličari baš postali od ljudi i da baš tako treba.

Zvanični nalaz je bio: Pa ko još baca smeće na ulicu?

U kanal momci! U kanal!

Nalaz je lično potpisao tadašnji opštinski Grgur, učena dijabola...

Kroz dolinu sa leve strane Jasičkog puta takodjer je bio izgrađen kanal za navodnjavanje. Drugaćiji tip, trapeznog profila, ukopan u zemlju. Dosta deleko od Jasičkog puta.

Išao je od crpne stanice u Čitluku pa sve do buzimetra, iza ložionice, do Garskog potoka. Presekao moj plac na pola. A moja nafta? Uzeli su nam jedan deo za taj kanal i put, naravno. U tom kanalu je moglo i da se kupa. Dovoljno dubok kada ga leti napune vodom. Nije bio za reklamu. Uglavnom su ga koristila deca što su živela u blizini.

U jednom periodu bejaše zanimljivo ići do Morave po ivici tog četvrtastog kanala duž puta.

Služio je i kao osmatračnica i prilika za vežbu. Hoda se ivicom. Moraš biti pažljiv da ne bi pao. To je bilo i doba mog interesovanja za dinosauruse i praistoriju. Imao sam dobru kolekciju crteža i slika iz magazina. Nadao sam se da ću to jednog dana studirati. Da mi je otac bio direktor, možda i bih.

Iz nekog razloga sam taj kanal i okolinu identifikovao sa tim vremenom kada su tom teritorijom šetale te praistorijske figure.

Deja-vu?

MUZIČKA ŠKOLA „STEVAN HRISTIĆ”

Jedna sretna okolnost, zahvaljujući mom drugu Donetu, bio je upis u tadašnju muzičku školu Stevan Hristić. Poklopilo se sa polaskom u srednju u školu.

Počeli smo opet da se družimo posle jednogodišnje pauze i onog skandala sa satom.

Done je upisao muzičku već prethodne godine i već završio pripremni razred, odsek truba. Uspeo je da me ubedi da i ja upišem nešto, nije trebalo mnogo i eto i mene na odseku truba.

Obzirom da su muzika i pevanje bile moja omiljena aktivnost i pasija od malena, dobro sam dočekao ovo novo iskustvo koje će definitivno promeniti tok mog života.

Slučajnost? Ne. Ali da ne nagadjam.

Muzička škola “Stevan Hristić” je tada bila na mestu gde se danas nalazi kafana Top (deo Lamele), ili bolje rečeno, bivši Top jer, čuveni ljubitelji Amera su i to prodali 2014 godine.

Uska zgrada, prizemlje i dva sprata, sa velikim staklenim ulaznim vratima i teškim hromiranim rukohvatom. Dovratak obložen belim mermerom. Tu je bio ulaz za nastavnike; naš ulaz je bio iz Rajićeve ulice, odpozadi, na mala vrata.

Male sobe na drugom spratu su bile za učenike duvačkih instrumenata.

Prijemni ispit; Nastavnik trube Đorđević i nastavnica solfedja, jedna fina starija žena, ne sećam se imena. Imao sam tremu, naravno, iako je prijemni test bio prilično bazičan: ritam i pevanje. Kod ritam testa sam bio nepogrešiv. Zanimljivo je da sam primetio njihovo neuobičajeno izmenjivanje pogleda, kao da se nešto čude! Hm! Šta li to znači?

Prvo počinje sa: tup tup

pa onda: tup tup tup

tup tup tu tu tup ta

tup tup ta ta tup tup, ta ta ti tak tu

ti ti ta, ti tati tup tak tup tak tup, ta ta taka'tak ti ti tak

Naravno, to je bilo ništa za moje uši i ruku da ponove. Skoro sam hteo da pitam: imate li nešto ozbiljnije da probamo! Onda pevanje, i to je bilo jednostavno.

Milivoje Djordjević je bio moj nastavnik. Bio je vrlo dobar čovek, takodjer i moj komšija; živio je u Balšićevoj ulici. Punačak, staložen, neprestano je jeo jabuke na času od čega smo ja i Done pravili viceve ponekad.

Blank

POČETAK I KRAJ VREMENA – „14. OKTOBAR”

Preko pruge prostirala se fabrika *14. oktobar*. Predratna Fabrika vagona, dobila je novo ime po danu oslobođenja Kruševca. Vremenom se proizvodni program menjao i proširivao, unapredjivao, investiralo se u nove pogone tako da je za par decenija postao jedan od vodećih giganta jugoslovenske industrije.

Na žalost, baza je rasla brže nego nadgradnja. Fabrika je rasla nekoliko puta brže nego lokalna telegencija pa je raskorak postajao sve opasniji. Dokazano više puta.

U mom ranom detinjstvu majka je radila u fabrici, par godina, pre nego je prešla u zdravstvo. Kada nije imao ko da me pripazi ponela bi me u kancelariju i stavila u neku policu sa fasciklama i kutijama za papirologiju. Mislim da sam bio tri godine star, jer mi statika i dosada nisu smetali. Sedeo bih u toj polici, spavao ili gledao okolo. Sećanje, jedva. Blizu, samo preko pruge, tada je moglo da se udje na kapiju za ulaz železničkih vagona.

Kada nisam bio u fabrici sedeo bih kući. Brat i sestra u školi, a kada ni baba nije bila kući iz nekog razloga, sedeo bih ispred vrata. Tada sam imao četiri, pretpostavljam. U to vreme još se nije znalo da li će nas neki stranci sjebati ili ne. Zato su još uvek bile povremene vežbe evakuacije i šta već ide uz to. Jednom mesečno, u podne, počela bi da zavija sirena, signal za uzbunu.

To je bilo zloslutno zavijanje, nije mi prijalo uopšte. Kod kuće nikoga, sedim na pragu ispred vrata sklupčan i ćutim ko zaliven.

Šta još pamtim iz tog ranog perioda? Kolica, bela, sa oprugama, voleo sam da me ljuljaju u njima. Špilhozne, sa jednim džepom na sredini u kome sam držao kamenčiće ili ruke. Pamtim i babu, tihi i staloženu.

I... razne zvuke društva u razvoju.

Noću su se čuli udarci parnog čekića iz pogona kovačnice. Radilo se u tri smene. Dumb! Dumb! Dumb! Važan pogon dan, danas, ali totalno zapostavljen od strane majmunolikih majmuna. Ustupljena čovekolikim majmunima da prave kintu.

Mlin je imao konstantan zvuk 24 sata, karakterističan za rotacione elemente, onih kaiševa i kaišnika u pogonima za mlevenje pšenice i transport brašna: vouvovou... Pa voda sa hladnjaka, neki bojler su imali, šrsršrs ššššsrrssšš.

Onda manevarka. Mala lokomotiva koja je po stanici razmeštala vagone: hu, hu, hu, hu, huhuhuhu... tu-dum, ta-dam....hu, hu, hu, hu, huhuhuhu, fi-fi.....tamo amo, ovde onde. Roba se dostavljala vagonima u mlin, u 14. oktobar i staru Merimu i najčešće na ona tri istovarna koloseka za raznovrsnu robu. Uvek posla.

Ko zna šta još pamtim ali neka sutra...

Fabrika je bila moje omiljeno mesto. Prvo sam tamo spavao, onda smo tamo odlazili sa školom za praznik 14. oktobar, pa sam išao u bioskop, posle sam išao na praksu, kasnije sam tu radio, a onda otišo negde drugde.

Fabrika je hranila veći deo Kruševca, izdržavala je i bazu i nadgradnju i drmatore. Gradilo se i gradilo. Zlatna koka, svi su je čerupali. Bilo je još fabrika okolo ali 14. okobar je bio najveća indistrijska jedinica, najviše je i potegao.

A onda, dolazi prijedседnik Đubre i naređuje privatizaciju moje fabrike pljačkajući sve što mu se nađe na putu. Posle njegove uspešne smrti, naslednici dostojanstveno nastavljaju sa tekovinama đubradi i...

Propast takve fabrike je bio znak propasti cele države. I ne samo simbolično. Stvarno.

Svaka proizvodna delatnost je zabranjena, narod se upućuje na crkve, grade se masovne grobnice i kosturnice za Srbe. Uskoro, ni Rusi više neće moći da nas izvade iz govani i mračne grobnice.

Na žalost, u svoj toj masi nije se pojavio ni jedan um sa petljom i umećem da se suprotstavi najezdi monstruma i likvidira ih. Obično ga zovu, vođa. Ima pištolj u ruci i ubija strance i petokolonaše. Ali ga nema ovih dana. Valjda je sa dve male žute, *ju nou?*

Tradicionalno, samo rat je mogao da spase tu "fabriku" od besnih pasa, domaćeg ološa, kolaboranata i političara.

Ne. Potpisaše kapitulaciju i sada smo zvanično postali kolonija. Iz čista mira i bez opaljena metka.

Ni jedan mrtav stranac. Upssss... netačno. Par njih je umrlo u staračkom domu u Švicarskoj.

